

Sygn. akt III Ca 141/15

POSTANOWIENIE

Dnia 24 czerwca 2015 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Leszek Dąbek

Sędziowie: SO Barbara Braziewicz (spr.)

SR del. Ewa Buczek – Fidyka

Protokolant Dominika Tarasiewicz

po rozpoznaniu w dniu 24 czerwca 2015 r.

na rozprawie

sprawy z wniosku Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej im. F. S. w G.

z udziałem W. W. (1), D. W., A. W. (1), E. W. i A. W.

o stwierdzenie nabycia spadku po R. W.

oraz z wniosku W. W. (1)

z udziałem Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej im. F. S. w G., D. W., A. W. (1), E. W. i A. W.

o zatwierdzenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po R. W.

na skutek apelacji wnioskodawcy Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej im. F. S. w G.

od postanowienia wstępnego Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 26 sierpnia 2014 r., sygn. akt I Ns 1844/12

postanawia:

oddalić apelację.

SSR del. Ewa Buczek - Fidyka SSO Leszek Dąbek SSO Barbara Braziewicz

UZASADNIENIE

W. W. (1) wystąpił z wnioskiem o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po R. W..

Zarządzeniem z dnia 7 sierpnia 2012r. wniosek został połączony do wspólnego rozpoznania ze sprawą o stwierdzenie nabycia spadku po R. W., która toczyła się przed Sądem Rejonowym w Gliwicach na skutek wniosku Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej im. F. S. w G..

W odpowiedzi na wniosek o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po R. W., Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa im. F. S. w G. wniosła o oddalenie

wniosku oraz o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestniczki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Zaskarżonym postanowieniem wstępnym z dnia 26 sierpnia 2014r. Sąd Rejonowy w Gliwicach postanowił zatwierdzić oświadczenie o uchyleniu się do skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po R. W..

Przytoczone postanowienie oparte zostało na ustaleniach szczegółowo przedstawionych w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia. Z ustaleń tych wynika, iż spadkodawca R. W. zmarł w dniu 16 kwietnia 2009r. w G., ostatnio stale zamieszkując w K.. W chwili śmierci był bezdzietnym kawalerem. Do kręgu spadkobierców po zmarłym należeli ojciec zmarłego D. W., matka zmarłego E. W. oraz rodzeństwo – A. W. (2), W. W. (1) i A. W. (1). W. W. (1) nie składał oświadczenia o odrzuceniu spadku po R. W..

W. W. (1) utrzymywał kontakt ze zmarłym R. W.. Na krótko przed śmiercią spadkodawca rozpoczął pracę. Zdarzało się, że W. W. (1) rozmawiał z R. W. o jego sytuacji finansowej. W toku jednej z takich rozmów W. W. (1) dowiedział się, że jego brat nie ma żadnych długów. W. W. (1) pytał także ojca D. W., który utrzymywał bliskie kontakty ze zmarłym, o sytuację finansową swojego brata – ojciec deklarował, że R. W. nie ma problemów finansowych i daje sobie radę. O śmierci R. W. W. W. (1) dowiedział się następnego dnia. Był obecny na jego pogrzebie wraz z pozostałymi członkami rodziny.

W. W. (1), opierając się na treści rozmów przeprowadzonych z R. W. oraz D. W., nie zdawał sobie sprawy z tego, że jego brat miał jakiegokolwiek długi. Po śmierci brata nie ustalał w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych ani w Urzędzie Skarbowym, czy R. W. pozostawił po sobie długi. Nie przeglądał również dokumentów R. W., w tym finansowych, albowiem nie miał do nich dostępu – wszystkie one znajdowały się u D. W., który zapewniał W. W. (1) o braku jakichkolwiek problemów finansowych, z którymi borykałby się zmarły.

Pierwszą informację o pozostawionym przez R. W. długu, W. W. (1) powziął z treści pozwu o zapłatę, który został złożony przez Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo – Kredytową im. F. S. w G. i na podstawie którego w dniu 9 maja 2012 roku został wydany nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym. Wcześniej nie posiadał wiedzy o żadnych długach. Gdyby W. W. (1) wiedział, że jego zmarły brat pozostawił po sobie jakiegokolwiek długi, złożyłby oświadczenie o odrzuceniu spadku. Nie uczynił tego, albowiem nie zdawał sobie sprawy z tego, że R. W. mógł takie długi posiadać – dopiero rozpoczął pracę, a więc nie mógł mieć zdolności kredytowej.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd ten uznał wniosek za zasadny. Zgodnie z treścią przepisu art. 1019 § 1 k.c. jeżeli oświadczenie o przyjęciu lub

o odrzuceniu spadku zostało złożone pod wpływem błędu lub groźby, stosuje się przepisy

o wadach oświadczenia woli z tym, że uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia powinno nastąpić przed sądem, a spadkobierca powinien jednocześnie oświadczyć, czy i jak spadek przyjmuje, czy też go odrzuca. § 2 stanowi, iż spadkobierca, który pod wpływem błędu lub groźby nie złożył żadnego oświadczenia w terminie, może w powyższy sposób uchylić się od skutków prawnych niezachowania terminu. Zgodnie z § 3 uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku wymaga zatwierdzenia przez sąd.

Przepisy art. 84 § 1 i 2 k.c. stanowią, iż w razie błędu co do treści czynności prawnej można uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia woli. Jeżeli jednak oświadczenie woli było złożone innej osobie, uchylenie się od jego skutków prawnych dopuszczalne jest tylko wtedy, gdy błąd został wywołany przez tę osobę, chociażby bez jej winy, albo gdy wiedziała ona o błędzie lub mogła z łatwością błąd zauważyć; ograniczenie to nie dotyczy czynności prawnej nieodpłatnej. Można powoływać się tylko na błąd uzasadniający przypuszczenie, że gdyby składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, nie złożyłby oświadczenia tej treści (błąd istotny).

W piśmiennictwie i judykaturze przyjmuje się, że błąd spadkobiercy co do faktycznego stanu spadku, istniejący w chwili składania oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku, bądź zaniechania złożenia takiego oświadczenia w terminie ustawowym, odnosi się do treści czynności prawnej. Jednocześnie przeważa pogląd, że spadkobierca

powinien wykazać się aktywnością w zakresie ustalenia faktycznego stanu spadku w chwili podejmowania decyzji o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku, bądź zaniechania złożenia jakiegokolwiek oświadczenia i w konsekwencji dopuszczenia do przyjęcia spadku wprost (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2012r., sygn. akt IV CSK 612/11). Każdorazowo Sąd meriti, z uwzględnieniem okoliczności sprawy, winien dokonać oceny aktywności spadkobiercy i ustalić, czy podjęte przez niego działania były wystarczające, aby uznać istnienie po jego stronie działania pod wpływem błędu istotnego w rozumieniu przepisu art. 1019 § 2 k.c. w zw. z art. 84 § 2 k.c., który uzasadnia zaniechanie uchylenia się od skutków nie złożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku.

W świetle przeprowadzonego postępowania dowodowego, nie można zarzucić W. W. (1) braku staranności w zakresie uzyskania informacji odnośnie stanu spadku po śmierci jego brata R. W.. Jak wynikało

z wiarygodnych zeznań wnioskodawcy, jedyną osobą, która mogła mieć wiedzę w zakresie stanu finansów zmarłego R. W., był ojciec zmarłego oraz wnioskodawcy

– D. W.. U niego bowiem znajdowały się wszystkie rzeczy zmarłego, w tym jego dokumenty finansowe. W. W. (1) nie miał do nich dostępu. Ponadto, należało zwrócić uwagę na fakt, że za życia spadkodawcy, W. W. (1) rozmawiał zarówno z nim jak i z ojcem D. W. o sytuacji majątkowej R. W., każdorazowo uzyskując informację, że spadkodawca nie boryka się z żadnymi problemami finansowymi i nie ma żadnych zadłużeń. W świetle okoliczności sprawy, należało uznać za w pełni usprawiedliwione przekonanie W. W. (1), że te oświadczenia, tak samego zmarłego brata jak i ojca, były zgodne z prawdą, a względy logiki przemawiają za przyjęciem, że brak było na tamten moment motywów, którymi miałyby kierować się sam spadkodawca, a później jego ojciec, a które ukierunkowane byłyby na wprowadzenie W. W. (1) w błąd co do stanu majątkowego jego R. W.. Jednocześnie, nie bez znaczenia pozostawała okoliczność, że zmarły R. W. podjął pracę zarobkową na krótko przed śmiercią, co dodatkowo mogło utwierdzić W. W. (1) w przekonaniu, że nie miał on zdolności kredytowej, która pozwalałaby mu na zaciągnięcie kredytu w jakiegokolwiek wysokości. Fakty te, w przekonaniu W. W. (1), uprawdopodobniały otrzymaną od brata, a następnie ojca informację na temat sytuacji majątkowej R. W..

Nie ma żadnych podstaw ku temu, aby wymagać od spadkobiercy aby w powyższych okolicznościach sprawy, w ramach dochowania należytej staranności w ustaleniu rzeczywistego stanu spadku, zwracał się do bliżej nieokreślonych instytucji finansowych z zapytaniem, czy jego brat nie zaciągnął jakichkolwiek pożyczek czy kredytów, a także pozyskiwał informacje na temat sytuacji majątkowej brata w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych lub Urzędzie Skarbowym. Gdyby zachowanie należytej staranności w ustaleniu sytuacji majątkowej zmarłego warunkować skierowaniem zapytań do powyższych instytucji, z łatwością można wyobrazić sobie sytuację, w której skierowanie tych zapytań nie pozwoliłoby na ustalenie tej sytuacji – zmarły bowiem nie musiał mieć żadnych zaległości w płatności danin publicznych ani zadłużenia wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, nie musiał mieć także zadłużenia w losowo wybranych instytucjach finansowych, do których spadkobierca skierowałby swoje zapytania. Przyjmując powyższe założenie, nawet wówczas można byłoby postawić spadkobiercy zarzut niedochowania należytej staranności w ustaleniu stanu majątkowego zmarłego, co z punktu widzenia racjonalności nie miałyby żadnego uzasadnienia.

Ponadto, nie ma żadnych podstaw do tego, by w okolicznościach niniejszej sprawy wymagać od wnioskodawcy, aby dokonywał osobiście przeglądu wszystkich dokumentów, które dotyczyły jego zmarłego brata, a które pozostawały w wyłącznej dyspozycji jego ojca, jeżeli ten zapewnił, że spadek nie jest zadłużony. Nie można również wymagać aby, spadkobierca uzyskując taką informację, którą uważał za pewną i prawdziwą (pochodzącą bowiem od jego ojca, która w dodatku potwierdzała tę uzyskaną wcześniej od brata), odrzucił spadek w obawie, że w przyszłości mogą pojawić się jakieś długi. Okoliczność natomiast, że D. W., jak się okazało, przekazał błędną informację dotyczącą sytuacji majątkowej zmarłego R. W., nie może negatywnie oddziaływać na ocenę zachowania wnioskodawcy, który nie miał podstaw, aby tej deklaracji nie dać wiary.

Sąd uznał jednocześnie, że został zachowany termin do uchylenia się od skutków milczącego przyjęcia spadku, określony w treści przepisu art. 88 § 2 k.c. W. W. (1) powziął informację o istnieniu zadłużenia w spadku dopiero z chwilą otrzymania odpisu pozwu wraz z wydanym w dniu 9 maja 2012r. nakazem zapłaty. Przyjmując nawet, że W. W. (1) dowiedział się o zadłużeniu w dacie wydania nakazu zapłaty, to występując w dniu 19 czerwca 2012r. z wnioskiem

o uchylenie się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku, ustawowy termin do złożenia takiego oświadczenia został przez niego zachowany.

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd doszedł do przekonania, że zachodzą przesłanki określone w przepisie art. 1019 § 2 k.c. w zw. z art. 84 § 2 k.c., które uzasadniają zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych nie złożenia w terminie przez W. W. (1) oświadczenia o odrzuceniu spadku, w konsekwencji czego, na podstawie przepisu art. 318 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., wydał w tym przedmiocie postanowienie wstępne.

Od powyższego postanowienia wstępnego w całości apelację złożył uczestnik postępowania Spółdzielca Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa im. S. w G.. Zarzucił Sądowi naruszenia art.1019 §1 i 2 k.c. w zw. z art. 84§1 i 2 k.c. oraz w zw. z art.88 §2 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie, że w sprawie zachodzi podstawa do zatwierdzenia uchylenia się przez W. W. (1) od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym R. W.. We wnioskach apelacyjnych wniósł o uchylenia zaskarżonego postanowienia oraz o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestnika postępowania kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję wg norm przepisanych.

Wnioskodawcy W. W. (1) wniósł o oddalenie apelacji uczestnika postępowania i zasądzenie od niego na swoją rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów postępowania, na poparcie swojego stanowiska przedstawiając szereg argumentów.

Sąd Odwoławczy zważył, co następuje:

Apelacja uczestnika postępowania Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej im. S. w G. jest nieuzasadniona, a zaskarżone postanowienie wstępne należy uznać za trafne.

Sąd Okręgowy podziela i uznaje za swoje ustalenia faktyczne i prawne Sądu Rejonowego, uznając, iż nie ma potrzeby ich ponownego szczegółowego przytaczania, albowiem znajdują one oparcie w zebranych w sprawie materiale dowodowym, które to dowody Sąd ten ocenił, w granicach zakreślonych przepisem art.233§1 k.p.c., wbrew twierdzeniom apelującego. Wnioski tego Sądu, co do faktów w sposób logiczny wynikają z treści dowodów zgromadzonych w sprawie, a zaoferowanych przez wnioskodawców, równocześnie Sąd poddał wnikliwej i starannej ocenie cały materiał dowodowy zebrany w niej. Przede wszystkim jednak należy zauważyć, że skarżący nie postawił skutecznie zarzutu naruszenia przez Sąd art.233§1 k.p.c., bowiem nie wykazał, iż Sąd Rejonowy, dopuścił się błędu logicznego w dokonanej ocenie okoliczności wziętych za podstawę wydanego orzeczenia i istotnych dla jej rozstrzygnięcia, uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, tymczasem tylko takie uchybienia mogą być przeciwstawione uprawnieniu Sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Nie jest natomiast wystarczające przekonanie strony o innej niż przyjął Sąd wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie, niż ocena Sądu (tak SN w orzeczeniu z 6.11.1998r., IICKN 4/98 nie publ.).

Błąd lub groźba może doprowadzić do tego, że spadkobierca w terminie określonym w art.1015§1 k.c. nie złoży żadnego oświadczenia co do spadku. Artykuł 1019§2 k.c. daje takiemu spadkobiercy prawo uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu. Stosowne oświadczenia złożone przed sądem uchyli wówczas działanie fikcji prawnej, o której stanowi art.1015§2 k.c. Przy czym prawo do uchylenia się od skutków złożonego oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku wygasa po upływie terminów przewidzianych w art.88§2 k.c. W istocie w takiej sytuacji spadkobierca uchyla się nie od skutków prawnych swego oświadczenia lecz od skutków prawnych biernego zachowania się, co powoduje wyłączenie fikcji prostego przyjęcia spadku. Zatem w takiej sytuacji spadkobierca może uchylić się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, jeżeli takie zachowanie było spowodowane działaniem pod wpływem błędu prawnie istotnego, a do uchylenia się dojdzie przed sądem, który dokona jego zatwierdzenia – art.1019§1 pkt1 i §3 k.c. i jednocześnie złoży oświadczenie, czy i jak spadek przyjmuje, czy też go odrzuca – art.1019§1 pkt 2 k.c. Apelujący wywiódł w okolicznościach sprawy mylny wniosek, iż złożenie przez wnioskodawcę oświadczenia o odrzuceniu spadku nastąpiło po upływie rocznego terminu, o którym mowa w art. 88§2 k.c., podczas gdy termin ten odnosi się wyłącznie do oświadczenia uchylającego, a nie do oświadczenia spadkowego. Skoro w niniejszej sprawie wnioskodawcy w terminie rocznym od dowiedzenia się o

długach zmarłej spadkodawczyni złożyli wniosek do Sądu Rejonowego, to trafnie przyjął Sąd meriti, iż wskazany wyżej termin został przez niech zachowany.

Należy stwierdzić, iż z chwilą złożenia oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niejako odnawia się możliwość złożenia oświadczenia spadkowego, które składa się jednocześnie z oświadczeniem o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. Skoro złożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jest w świetle art. 1019 § 1 i 2 k.c. przesłanką skuteczności oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku albo od niezłożenia takiego oświadczenia, to wraz z tym oświadczeniem winno być złożone w terminie zastrzeżonym w art. 88 § 2 k.c. Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, o którym mowa w art. 1019 § 1 pkt 2 k.c. powinno być złożone przez spadkobiercę do czasu zamknięcia rozprawy wyznaczanej w celu rozpoznania wniosku wszczynającego postępowanie uregulowane w art. 690 k.p.c. Na tę chwilę bowiem sąd ocenia stan rzeczy stanowiący podstawę rozstrzygnięcia w każdej sprawie cywilnej (art. 316 § 1 k.p.c.) (zob. Uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2013 r., III CZP 77/13). Tego rodzaju oświadczenie wnioskodawca złożył we właściwej formie przed Sądem Rejonowym w toku niniejszego postępowania.

Ponadto trafnie zauważa wnioskodawca, iż Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 4.04.2014r. IICSK 410/13 zwraca uwagę na to, iż ocena w świetle art. 1019§ 1 i 3 k.c. przez Sąd zasadności uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia co do przyjęcia spadku wymaga przede wszystkim odebrania przez sąd oświadczenia o uchyleniu się od tych skutków. Jednakże w związku z tym, że oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia co do przyjęcia spadku może być złożone tylko do protokołu przed sądem, o zachowaniu terminu określonego w art.88§ 2 k.c. powinno rozstrzygać wyłącznie wniesienie przed upływem tego terminu do sądu wniosku zawierającego żądanie odebrania oświadczenia. Spadkobierca ma bowiem jedynie na to wpływ, to tylko zależy od niego. Natomiast to kiedy dojdzie do odebrania oświadczenia, zależy od sądu. Wobec tego, chwila odebrania oświadczenia przez sąd nie powinna mieć wpływu na zachowanie terminu. Tym samym termin będzie zachowany, choćby samo odebranie nastąpiło później, bez względu na to czy miało to miejsce na pierwszym wyznaczonym jawnym posiedzeniu, czy też na którymś z kolejnych posiedzeń.

Z tych względów za niezasadny należało uznać zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisów art. art.1019 §1 i 2 k.c. w zw. z art. 84§1 i 2 k.c. oraz w zw. z art.88 §2 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie, że w sprawie zachodzi podstawa do zatwierdzenia uchylenia się przez W. W. (1) od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym R. W..

Ponadto zarzuty podniesione w apelacji mają w ocenie Sądu Okręgowego przede wszystkim charakter czysto polemiczny i sprowadzają się do negowania właściwej oceny i ustaleń Sądu pierwszej instancji, przeciwstawiając im własne oceny i wnioski, które w żadnym razie nie mogą podważyć trafności rozstrzygnięcia i argumentacji Sądu Rejonowego.

Konkludując, zaskarżone postanowienie wstępne odpowiada prawu, a zarzuty apelującego nie zasługiwały na uwzględnienie.

Z tych względów, na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art.13 §2 k.p.c., apelację uczestnika postępowania Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej im. S. w G. oddalono, jako bezzasadną. O kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzeknie w postanowieniu końcowym.

SSR del. Ewa Buczek - Fidyka SSO Leszek Dąbek SSO Barbara Braziewicz